

AKTUALITĀTES SATVERSMES TIESAS PROCESĀ

CURRENT DEVELOPMENTS IN CONSTITUTIONAL COURT PROCEDURE

Anita Rodiņa, Dr. iur.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Valststiesību zinātņu katedras asociētā profesore

Summary

The article addresses the current matters in the Constitutional Court procedure, pointing out two main issues regarding the independence of the court and judge: independence and impartiality. Constitutional Court Law forbids recusal of the Constitutional Court judge, but it does not provide for withdrawal of a judge *expressis verbis*. Taking into account legal norms stating that the Court shall hear cases in full bench, if objective circumstances do not prevent them from taking part in the court sitting, and also considering the practice of the Court, the author reports on actual cases which are important for better understanding of the Constitutional Court procedure. The author also analyses and provides arguments concerning the question of how to hear a case, if the challenged legal norm touches or reflects upon other judges.

Atslēgvārdi: Satversmes tiesa, tiesnesis, neatkarība, atstatīšanās, noraidīšana, konstitucionālā sūdzība

Keywords: Constitutional Court, Justice, independence, recusal, withdrawal of a judge, constitutional complaint

Ievads

Šī raksta autore jau iepriekš konferencēs ir paudusi uzskatu, ka Satversmes tiesas procesu raksturo tā dinamiska attīstība.¹ To noteic galvenokārt divi aspekti: pirmkārt, Satversmes tiesas atbilstošu formulēšanu savos nolēmumos uz visdažādākajiem pieteikuma iesniedzēju lūgumiem; otrkārt, adekvāta spēja reaģēt uz precīzi neregulētiem un vispār neregulētiem procesuāliem jautājumiem. Var teikt, ka Satversmes tiesas procesa attīstība ir atkarīga no tām faktiskajām un tiesiskajām situācijām, kas rodas saistībā ar konkrētu pieteikumu un pēcāk lietu.

2018. gads raksta autorei ieskatā ir īpaši iezīmējams ar vairākām novitātēm Satversmes tiesas procesā. Piemēram, Satversmes tiesa risināja neregulētu procesuālu jautājumu saistībā ar nepieciešamību turpināt tiesvedību pēc Eiropas

¹ Šāds uzskats pausts III Pasaules latviešu zinātnieku kongresā 2018. gada 19. jūnijā sekcijā “Nācijas valsts un globalizācija – publisko tiesību izaicinājumi” referātā “Satversmes tiesa Latvijā: vērtības, esība un nākotne”. Pieejams: https://congress.sciencelatvia.lv/wp-content/uploads/sites/89/2018/05/Programma_JURISTI_LV_07.05.2018.pdf [aplūkots 03.05.2019.].

Savienības nolēmuma saņemšanas lietā Nr. 2016-04-03, kā arī jautājumu, kas saistīts ar vienu no tiesvedības principiem – tiesas sastāva nemainīgumu, kas gan Satversmes tiesas likumā nav precīzi noregulēts, bet tomēr piemērojams.² 2018. gadā pirmo reizi pieteikumu (konstitucionālo sūdzību) iesniedza Satversmes tiesas tiesnesis. Jeb – tas, par ko šī raksta autore varēja izteikties tikai teorētiski, pēc vairāk nekā desmit gadiem ir papildījies praksē. Turklāt pašas lietas objekts (norma, kas apstrīdēta Satversmes tiesā) rada citu jautājumu, kura risināšana prasa atgriezties pie Satversmes tiesas kompetences un tiesneša neatkarības pamata jautājumiem. Ņemot vērā, ka 2019. gada sākumā tika ierosināta lieta par Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumu Nr. 724 “Noteikumi par Latvijas Zinātnes padomes ekspertu kvalifikācijas kritērijiem, ekspertu komisiju izveidošanu un to darbības organizēšanu” 3. punkta un Latvijas Zinātnes padomes 2018. gada 15. janvāra lēmuma Nr. 19-1-1 “Latvijas Zinātnes padomes eksperta tiesību piešķiršanas kārtība” atbilstību Satversmes 1. un 64. pantam,³ nepieciešams plašāk aplūkot tieši tiesneša atstatīšanās institūtu konstitucionālajā tiesvedībā.

1. Satversmes tiesas tiesnesis kā konstitucionālās sūdzības subjekts

Konstitucionālās sūdzības teorijā ir atzīts, ka ikviena persona, kas ir cilvēka pamattiesību subjekts, var būt arī konstitucionālās sūdzības subjekts. Šāds secinājums nozīmē, ka termins “persona”, kas lietots Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā, aptver kā fiziskas, tā juridiskas personas, kas tiek atzītas par cilvēktiesību subjektiem. Vēl jāņem vērā arī tas, ka Satversmes tiesas procesā procesuālu jautājumu izlemšana var atšķirties no citos procesos regulētā. Tā Satversmes tiesas judikatūrā ir atzīts, ka procesuālā rīcībspēja jeb spēja iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā var būt arī rīcībnespējīgai personai, kas kolidē ar citiem procesa veidiem. Jeb – kritērijs konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir spēja būt “par pamattiesību subjektu, nevis personas rīcībspēja”.⁴ Autores ieskatā arī nepilngadīga persona var būt konstitucionālās sūdzības subjekts, jo noteicošajam, ņemot vērā konstitucionālās sūdzības mērķi, ir jābūt spējai būt par pamattiesību subjektu un spējai konstitucionālās sūdzības subjektam izpildīt visas Satversmes tiesas likumā noteiktās konstitucionālās sūdzības saturiskās prasības.

Pildot valsts dienestu un esot arī tiesnesim, neviena persona savas cilvēka pamattiesības nezaudē. Šis secinājums attiecas uz visām valsts dienestā esošām personām,⁵ tai skaitā arī Satversmes tiesas tiesnešiem un citām. Tas nozīmē, ka neatkarīgi no valsts dienesta, darba vietas un darba pienākumiem visas personas saglabā savas subjektīvās cilvēka pamattiesības.

² Satversmes tiesas 18.12.2018. spriedums lietā Nr. 2016-04-03. Latvijas Vēstnesis, 2018, Nr. 249 (6335); Satversmes tiesas rīcības sēdes 29.10.2018. lēmums lietā Nr. 2016-04-03. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2016-04-03_R%C4%ABc%C4%ABbas-s%C4%93des-l%C4%93mums.pdf#search=2016-04-03 [aplūkots 03.05.2019.].

³ Satversmes tiesas 4. kolēģijas 25.02.2019. lēmums par lietas ierosināšanu. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2019/02/2019-02-03_Lemums_ierosinasana.pdf#search= [aplūkots 03.05.2019.].

⁴ Satversmes tiesas 27.12.2010. spriedums lietā Nr. 2010-38-01, 6. punkts. Latvijas Vēstnesis, 2010, Nr. 206 (4398).

⁵ Sk.: Satversmes tiesas 18.10.2007. spriedums lietā Nr. 2002-09-01. Latvijas Vēstnesis, 2007, Nr. 170 (3746).

Veidojot konstitucionālās sūdzības saturu, ir secināts, ka “[g]adījumos, kad personai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normai, Satversmes tiesa ir tā tiesu varas institūcija, kurā persona var aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses. Šajos gadījumos Satversmes 92. pantā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu ietver arī tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā”.⁶ Tādējādi Satversmes 92. pants aizsargā ikvienas personas tiesības vērsties Satversmes tiesā.

Satversmes tiesas likuma 17. pantā ir noteikti visi subjekti, kas var iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā. Tai skaitā no šā panta var izsecināt, kuras konstitucionālās institūcijas un amatpersonas šī likuma izpratnē nebūs uzskatāmas par konstitucionālās sūdzības subjektu. Piemēram, konstitucionālās sūdzības subjekts nav Valsts prezidents (tā ir konstitucionāla institūcija), ģenerālprokurors (amatpersona, kura vada centralizētu prokuratūras sistēmu), tiesībsargs (amatpersona, kura pilda Tiesībsarga likumā noteiktās funkcijas). Bet – fiziskas personas (bez norādītajiem amatiem) ir neapšaubāmi konstitucionālās sūdzības subjekti, kas var īstenot personai piešķirtās tiesības Satversmes tiesas likumā noteiktajā apjomā. Tātad nodalāmi abstraktās konstitucionālās kontroles subjekti – Valsts prezidents, ģenerālprokurors, tiesībsargs – un konstitucionālās sūdzības subjekts, īpaši ņemot vērā, ka ikkatrs no šiem dažādajiem subjektiem Satversmes tiesā īsteno šiem subjektiem un to iesniegtajiem pieteikumiem noteiktos mērķus un uzdevumus.

Arī (fiziska) persona, kura pilda Satversmes tiesas tiesneša pienākumus, ir cilvēka pamattiesību subjekts, kurš cita starpā bauda tiesības uz taisnīgu tiesu, kas aptver arī tiesības iesniegt pieteikumu – konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā.

Satversmes tiesas pastāvēšanas laikā ir bijis viens gadījums, kad Satversmes tiesa pēc gan bijušā Satversmes tiesas tiesneša (A. Lepses) pieteikuma⁷ ierosināja un izskatīja lietu par pašā Satversmes tiesas likuma normu, kas regulēja tiesneša tiesības atgriezties iepriekšējā amatā, atbilstību Satversmei.⁸ 2018. gadā pieteikumu Satversmes tiesā iesniedza konstitucionālās sūdzības subjekts – Jānis Neimanis, kurš ir (aktīvs – amatā esošs) Satversmes tiesas tiesnesis. Proti, konstitucionālās sūdzības subjekts J. Neimanis Satversmes tiesā ir apstrīdējis Augstskolu likuma normas (27. panta piektās daļas otro teikumu un 30. panta ceturtās daļas pirmo teikumu), kas noteic termiņu (6 gadi), uz kādu amatā tiek ievēlēti augstskolas mācībspēki.⁹

Neapšaubāmi, ka J. Neimaņa kungam ir tiesības uz taisnīgu tiesu un tās nevar tikt liegtas tikai tādēļ, ka J. Neimanis (strādā) ir tiesnesis Satversmes tiesā. Tādējādi nenoliedzami J. Neimaņa kungam ir tiesības izmantot Satversmes tiesu kā tiesību aizsardzības līdzekli, ja viņa pamattiesības ir aizskartas ar Augstskolu likuma normu, kas (pieteikuma iesniedzēja ieskatā) neatbilst Satversmē iekļautajām cilvēka pamattiesībām.

⁶ Satversmes tiesas 26.11.2002. spriedums lietā Nr. 2002-09-01. Latvijas Vēstnesis, 2002, Nr. 173 (2748).

⁷ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 19.04.2007. lēmums par lietas ierosināšanu. Pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2007/04/2007-09-01_Lemums_ierosinasana.pdf#search=\[aplūkots 03.05.2019.\]](http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2007/04/2007-09-01_Lemums_ierosinasana.pdf#search=[aplūkots 03.05.2019.]).

⁸ Satversmes tiesas 18.10.2007. spriedums lietā Nr. 2007-03-01. Latvijas Vēstnesis, 2007, Nr. 170 (3746).

⁹ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 26.09.2018. lēmums par lietas ierosināšanu. Pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/09/2018-20-01_Lemums_ierosinasana.pdf#search=\[aplūkots 03.05.2019.\]](http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/09/2018-20-01_Lemums_ierosinasana.pdf#search=[aplūkots 03.05.2019.]).

2. Tiesas neatkarības nodrošināšana Satversmes tiesas procesā

Arī tiesas spriešanas laikā Satversmes tiesas procesā būtiski ir nodrošināt tiesas un tiesnešu neatkarības aksiomas, kas iekļautas Satversmes 83. pantā. Tāpat (kā jau tika norādīts iepriekš) ir atzīts, ka Satversmes 92. pantā iekļautās tiesības uz taisnīgu tiesu ir attiecināmas uz Satversmes tiesu.

Var piekrist pētniekam Sašam Kneipam (*Sascha Kneip*), kurš, pētot konstitucionālo tiesu ietekmi, norādījis, ka pēc tiesneša apstiprināšanas amatā neatkarības jautājums ir viens no visbūtiskākajiem jautājumiem.¹⁰ Parasti konstitucionālās tiesas neatkarība tiek aplūkota, raugoties no likumdevēja, politikas un politiķu ietekmes prizmas. Taču mazāk svarīgs nav arī cits šis vērtības aspekts. Proti, lai sasniegu Satversmes tiesai noteikto uzdevumu – aizsargāt konstitucionālo taisnīgumu –, tiesnesim ir jābūt objektīvam, un tam tiesa ir jāspriež tā, lai sabiedrība būtu pārliecināta par tiesneša neieinteresētību. Tiesnešu objektivitāte vienmēr tiek saistīta ar nolēmuma objektivitāti, kas nozīmē priekšrocību nepiešķiršanu kādai no pusēm, arī personisku neieinteresētību lietā.¹¹ Tiesnesis Aherons Baraks (*Aharon Barak*), kurš īpaši pievērsies tiesneša nozīmes skaidrošanai tiesiskā valstī, savā monogrāfijā norāda, ka tiesas spriešanā būtiski ir trīs priekšnoteikumi: pirmkārt, tiesneša personiskā neieinteresētība un objektivitāte; otrkārt, sabiedrības atbalsts lēmumu pieņemšanā; treškārt, uzticība tiesai jeb uzskats, ka tiesa ir neatkarīga, taisnīga un objektīva.¹² Personiskā neieinteresētība tiesas spriešanā nozīmē, ka tiesnesis pret pusēm izturas vienlīdzīgi, nepiešķir kādai no pusēm priekšrocības. Savukārt objektivitāte noteic to, ka tiesnesis, spriežot lietu, atsakās no saviem subjektīvajiem uzskatiem, jo “tam ir jāatrod balanss starp dažādām interesēm, atrodot to, kas varētu būt sabiedrības interesēs”.¹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir atzīts, ja tiesnesim ir personiska ieinteresētība lietā, tad netiek nodrošināts objektivitātes princips.¹⁴ Proti, tad, kad tiek spriesta tiesa, jautājums nav par to, ko grib tiesnesis, bet par to, kas ir nepieciešams sabiedrībai. Šā iemesla dēļ A. Baraks tiesneša darbu jeb pienākumu raksturo kā “lielu slogu”, jo tiesnesim ir jānosšķir savas personiskās vēlmes no sabiedrības vēlmēm un nepieciešamībām. Taču tieši objektivitāte ir tas, ko no tiesneša sagaida sabiedrība un valsts. Tomēr vienmēr jāpatur prātā, ka tiesneša personiskā neieinteresētība ir jāprezumē, kamēr netiek konstatēts pretējais.¹⁵ Taču tiesnesim, par kura objektivitāti ir legītimas šaubas, ir jāatstatās.¹⁶

Likumā “Par tiesu varu” 14. panta pirmā daļa noteic, ka “[t]iesnesis nevar piedalīties lietas izskatīšanā, ja viņš personiski tieši vai netieši ir ieinteresēts lietas iznākumā vai ja ir citi apstākļi, kas rada šaubas par viņa objektivitāti, kā arī likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” paredzētajos gadījumos”.¹⁷ Tiesas objektivitātes nodrošināšanai kalpo divi vispār zināmi

¹⁰ Kneip S. Constitutional Court as democratic actors and promoters of the rule of law: institutional prerequisites and normative foundations. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, April 2011, Vol. 5, Issue 1, pp. 131–155.

¹¹ Payayannis D. M. Independence, impartiality and neutrality in Legal Adjudication. *Revus [Journal of Constitutional Theory and Philosophy of Law]*, 2016, No. 28, p. 47.

¹² Barak A. *The Judge in a Democracy*. Princeton, N. J.: Princeton University Press, 2006, p. 101.

¹³ *Ibid.*, p. 102.

¹⁴ ECT 22.06.1989. spriedums lietā Langborger pret Zviedriju (iesnieguma Nr. 11179/84), para 35.

¹⁵ ECT 15.10.2009. spriedums lietā Micallef pret Maltu (iesnieguma Nr. 17056/060), para 94.

¹⁶ *Ibid.*, para 98.

¹⁷ Par tiesu varu: LV likums. Pieņemts 15.12.1992. [28.11.2018.–31.05.2019. red.].

institūti: noraidījuma pieteikšana tiesnesim un tiesneša atstāšanās, kas tai skaitā noteikti likuma "Par tiesu varu" 14. pantā un tālāk skaidroti katrā procesu regulējošā likumā. Tiesneša atstāšanās un noraidījuma pieteikšana ir paredzēta gan civilprocesā,¹⁸ gan kriminālprocesā¹⁹ un arī administratīvajā procesā.²⁰ Kā atstāšanās, tā arī noraidījuma pieteikšana var palīdzēt kļiedēt "pamatotas un saprātīgas šaubas par tiesneša spēju objektīvi izspriest lietu".²¹ Lietas dalībnieki, kuriem ir šaubas par tiesneša objektivitāti, var pieteikt tiesnesim noraidījumu, kas gan arī raksturots kā "viens no visvājākajiem" institūtiem, jo ne vienmēr nodrošinot lietas objektīvu izskatīšanu.²² Savukārt tiesnesis var pats atstāties no lietas izskatīšanas, ja uzskata, ka konkrēti šķēršļi un apstākļi viņam var traucēt objektīvi izskatīt lietu.

Iepriekš norādītajos procesuālajos likumos ir precīzi noregulēti abi institūti, taču Satversmes tiesas procesā kā noraidījuma pieteikšana tiesnesim, tā arī tiesneša atstāšanās ir risināta citādāk.

Satversmes tiesas likuma 25. panta piektajā daļā *expressis verbis* ir noteikts, ka "Satversmes tiesas tiesnešiem nevar pieteikt noraidījumu". Šī norma Satversmes tiesas likumā tika iekļauta ar pirmajiem grozījumiem Satversmes tiesas likumā.²³ Var droši apgalvot, ka nepieciešamība pēc šāda regulējuma radās, skatot pirmo lietu Satversmes tiesā.²⁴ Proti, ņemot vērā, ka divi [lietu izskatošie] tiesneši bija piedalījušies ar lietu saistītā likuma pieņemšanas procedūrā, balsojot "par", tika izteikts lūgums "pieņemt noraidījumu tiesnešiem Romānam Apsītim un Aivaram Endziņam, kā arī sakarā ar to, ka balsojis "par" ir Alfrēds Čepānis, proti, tiesneses Ilmas Čepānes vīrs, arī Ilmai Čepānei".²⁵ Satversmes tiesa apspriežoties noraidīja lūgumu, sniedzot vairākus argumentus, kas paskaidro, kādēļ Satversmes tiesas likumā (tagad) ir noteikts aizliegums pieteikt noraidījumu Satversmes tiesas tiesnešiem. Tiesas viedoklis, kas izteic minētā aizlieguma saturu un būtību un aktualitāti nav zaudējis, bija šāds: "Satversmes tiesa vadās pēc Satversmes tiesas likuma un pēc Satversmes tiesas reglamenta un Satversmes tiesas darbību lietu izskatīšanas kārtību nereglamentē ne civilprocess, ne kriminālprocess, kas paredz kad, kādos gadījumos var tikt izteikts noraidījums tiesnešiem. Bez tam Satversmes tiesa likums nosaka, ka vairāku kategoriju lietas, proti, likuma atbilstība Satversmei, kā arī kabineta noteikumu atbilstību likumiem un Satversmei, Satversmes tiesa izskata pilnā sastāvā un Satversmes tiesa ir pilntiesīga to darīt, ja tās sastāvā ir ne mazāk kā pieci Satversmes tiesas tiesneši. Atsevišķos gadījumos trīs tiesnešu sastāvā. Tātad uz šo brīdi nav neviena likumdošanas akta, kas paredzētu šādas iespējas izteikt noraidījumu Satversmes tiesas tiesnešiem. Bez tam Satversmes 85. pants, kas nosaka Satversmes tiesas kompetenci, nosaka arī paaugstinātas prasības attiecībā pret Satversmes tiesas tiesnešu ievēlšanu un pielīdzina Satversmes tiesas ievēlšanu Valsts prezidenta ievēlēšanai, proti, paredzot, ka, lai

¹⁸ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. [01.01.2019.–31.05.2019. red.].

¹⁹ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [01.01.2019. red.].

²⁰ Administratīvajā procesa likums: LV likums. 117. pants. Pieņemts 25.10.2001. [01.03.2017. red.].

²¹ Satversmes tiesas 10.05.2013. spriedums lietā Nr. 2012-16-01, 30.1. punkts. Latvijas Vēstnesis, 2005, Nr. 90 (4896).

²² Sk. pieaicinātās personas G. Zemribo viedokli: Satversmes tiesas 10.05.2013. spriedums lietā Nr. 2012-16-01, 11.2. punkts. Latvijas Vēstnesis, 2013, Nr. 90 (4896).

²³ Grozījumi Satversmes tiesas likumā: LV likums. Pieņemts 11.09.1997. [24.09.1997. red.].

²⁴ Satversmes tiesas 07.05.1997. spriedums lietā Nr. 04-01(97). Latvijas Vēstnesis, 1997, Nr. 113 (828).

²⁵ Satversmes tiesas sēdes stenogramma lietā Nr. 04-01(97) 1997. gada 28. aprīlī. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/04-0197_Stenogramma.pdf#search= [aplūkots 03.05.2019.].

tiktu ievēlēts par Satversmes tiesas tiesnesi, ir jābūt ne mazāk kā 51 balsij “par”. Tātad jau tiek izteikta paaugstināta uzticība. Bez tam Saeimā nepieņem likumus ne tā laika deputāts Apsītis vai tā laika deputāts Endziņš, bet Saeimā pieņem likumus koleģiāli ar klātesošo deputātu balsu vairākumu. Un arī līdz ar to tas fakts, ka, ja šie Satversmes tiesas tiesneši ir piedalījušies viena vai otra likuma pieņemšanā vai noraidīšanā, nevarētu tikt uzskatīts, ka līdz ar to, izskatot lietu, viņi varētu būt neobjektīvi.”²⁶

Satversmes tiesas tiesneša atstatīšanās Satversmes tiesas likumā *expressis verbis* vispār nav noteikta. Taču tas nenozīmē, ka tiesneša atstatīšanās vispār nebūtu iespējama. Satversmes tiesas likuma 25. panta trešā daļa noteic: “Ja Satversmes tiesa lietu izskata pilnā sastāvā, tajā ir visi Satversmes tiesas tiesneši, kurus veselības stāvoklis vai citi objektīvi apstākļi nekavē piedalīties tiesas sēdē.” Tieši vārdu salikums “objektīvi apstākļi kavē” dod iespēju izdarīt secinājumu, ka var būt tādi apstākļi, kas var kavēt tiesnesi izspriest lietu, respektējot objektivitātes prasību ikvienā tiesvedībā. Termins “objektīvi apstākļi” ar saturu piepildāms, izmantojot visas juridiskās metodes, kā arī visas faktiskās situācijas, kas var rasties praksē. Līdz ar to secināms, ka arī Satversmes tiesas procesā pastāv iespēja tiesnesim atstatīties no lietas izskatīšanas, ja tam ir objektīvs iemesls. Un tas nozīmē, ka Satversmes tiesas procesā pastāv tiesas objektivitātes nodrošināšanas institūts – tiesneša atstatīšanās. Kā rāda tālāk analizētā prakse, tad atstatīšanās nav aktuāla tikai tajās lietās, kas ierosinātas, saņemot konstitucionālo sūdzību.

3. Prakses attīstība

Procesuālā forma, kādā varētu tikt īstenota atstatīšanās, ir iesnieguma iesniegšana Satversmes tiesas priekšsēdētājam, kurā tiesnesis izklāsta argumentus, kas likuši pieņemt konkrēto lēmumu. Tomēr nedz Satversmes tiesas likumā, nedz arī Satversmes tiesas Reglamentā precīzi nav regulēta procesuālā kārtība, kādā risināms jautājums, ja tiesnesis iesniedz šādu iesniegumu.

Satversmes tiesas likuma 22. panta devītā daļa noteic, ka lietas sagatavošanu noslēdz ar Satversmes tiesas priekšsēdētāja lēmumu par lietas nodošanu izskatīšanai, tiesas sastāvu un rīcības sēdes laiku un vietu. Tātad – lēmumu par tiesas sastāvu pieņem tiesas priekšsēdētājs, nododot lietu izskatīšanai. Varētu secināt, ka tiesas priekšsēdētājs, kuram ir informācija par tiesneša atstatīšanos, uzreiz varētu lemt, ka atstatījies tiesnesis lietas sastāvā iekļauts netiek. Tomēr Satversmes tiesas procesā par “citiem jautājumiem, kas saistīti ar lietas izskatīšanu tiesas sēdē”, lemj rīcības sēdē – visu Satversmes tiesas tiesnešu sastāvā (Satversmes tiesas likuma 22. panta 10. daļa). Līdz ar to pastāv iespēja, ka lēmums, ar ko tiek akceptēts kāda tiesneša iesniegums par atstatīšanos, tiek pieņemts rīcības sēdē, tādējādi precizējot tiesas sastāvu konkrētā lietā. Tā, piemēram, 2017. gada 13. jūnijā Satversmes tiesas rīcības sēdē lietā Nr. 2016-31-01 izskatīja tiesneša J. Neimaņa iesniegumu par to, ka viņš ir sniedzis juridisko palīdzību lietā Nr. 2016-31-01 Tieslietu padomei pieteikuma iesniegšanai un pats personīgi gatavojis pieteikuma projektu, kā rezultātā viņš nevarot piedalīties lietas izskatīšanā. Citiem vārdiem sakot, tiesnesis

²⁶ Satversmes tiesas sēdes stenogramma lietā Nr. 04-01(97) 1997. gada 28. aprīlī. Pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/04-0197_Stenogramma.pdf#search=\[aplūkots 03.05.2019.\]](http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/04-0197_Stenogramma.pdf#search=[aplūkots%2003.05.2019.])

J. Neimanis bija lūdzis sevi atstatīt no lietas izskatīšanas. Satversmes tiesa, ņemot vērā šos faktiskos apstākļus, arī lēma, ka lieta tiks skatīta pilnā (jeb lielā) sastāvā, kurā nepiedalās tiesnesis J. Neimanis.²⁷ Autores ieskatā tiesneša J. Neimaņa esība tiesas sastāvā varētu radīt pamatotas šaubas par tiesneša objektivitāti. Salīdzinājumam var norādīt, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa par objektivitātes principa pārkāpumu bija atzinusi konstitucionālās tiesas tiesneša piedalīšanos lietas izskatīšanā, jo tas bijis tiesību eksperts pieteikuma iesniedzēja oponentam civilprocesā pirmajā instancē.²⁸

Praksē ir bijuši arī gadījumi, kad pieteikuma iesniedzēja sastāvā ir darbojušies (strādājuši) vēlāk par Satversmes tiesas tiesnesi kļuvusi persona. Piemēram, lasot spriedumu lietā Nr. 2014-06-03,²⁹ redzams, ka Satversmes tiesas sastāvā nav tiesneša A. Laviņa. Iepazīstoties ar (apvienotās³⁰) lietas materiāliem, redzams, ka viens no pieteikuma iesniedzējiem bija Augstākās tiesas Civillietu departaments, kurš pieteikumu bija iesniedzis divas reizes: Satversmes tiesas 1. kolēģija 2014. gada 14. februārī lēma par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 13/2014³¹ un 2014. gada 31. martā lēma par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 41/2014.³² Iepazīstoties ar pašiem pieteikumiem, redzams, ka 2018. gada 13. decembra pieteikuma iesniedzēja – tiesas (Augstākās tiesas Senāta paplašinātā) sastāvā, kad tika pieņemts lēmums par tiesvedības apturēšanu un pieteikuma iesniegšanu Satversmes tiesā, bija arī A. Laviņš.³³ Tāpat A. Laviņš piedalījās (bija tiesas sastāvā) Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 28. februāra sēdē, kad atkal tika lemts par tiesvedības apturēšanu lietā un vērsanos Satversmes tiesā.³⁴ Savukārt lietas materiāli liecina, ka Satversmes tiesas priekšsēdētājs A. Laviņš, nododot lietu izskatīšanai, ir lēmis, ka saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 25. panta pirmo daļu lieta izskatāma pilnā sastāvā.³⁵ Arī rīcības sēdē, kurā lemts par lietas izskatīšanu rakstveida procesā, nekas papildus nav lemts, tomēr tiesneša A. Laviņa tiesas sastāvā nav, un tas redzams spriedumā.³⁶ Var prezumēt, ka tiesneša A. Laviņa

²⁷ Satversmes tiesas rīcības sēdes 13.06.2017. lēmums lietā Nr. 2016-31-01. Nav publicēts, pieejams Satversmes tiesas kancelejā.

²⁸ ECT 08.02.2007. spriedums lietā Švrc un Kavnik pret Slovēniju (iesnieguma Nr. 75617/01), para 44.

²⁹ Satversmes tiesas 29.12.2014. spriedums lietā Nr. 2014-06-03. Latvijas Vēstnesis, 2014, Nr. 258 (5318).

³⁰ Šajā lietā bija apvienotas trīs lietas: divas lietas, kas 2014. gada 14. februārī un 2014. gada 31. martā ierosinātas pēc Augstākās tiesas Civillietu departamenta pieteikuma, un lieta, kas 2014. gada 7. martā ierosināta pēc SIA "Autofavorīts" konstitucionālās sūdzības. Sk.: Satversmei neatbilst vairākas Ministru kabineta noteikumu normas, kurās noteikti apdrošināšanas atlīdzības apmēri un to aprēķināšanas kārtība par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/press-release/satversmei-neatbilst-vairakas-ministru-kabineta-noteikumu-normas-kuras-noteikti-apdrosinasanas-atlīdzības-apmēri-un-to-aprēķināšanas-kārtība-par-personai-nodarītajiem-nemateriālajiem-zaudējumiem/> [aplūkots 03.05.2019.].

³¹ Satversmes tiesas 1. kolēģijas 14.02.2014. lēmums par lietas ierosināšanu. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2014-06-03_Lemums_ierosinasana.pdf#search= [aplūkots 03.05.2019.].

³² Satversmes tiesas 2. kolēģijas 31.03.2014. lēmums par lietas ierosināšanu. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2014-10-03_Lemums_ierosinasana.pdf#search= [aplūkots 03.05.2019.].

³³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta paplašinātā sastāva 18.12.2013. lēmums lietā Nr. C04330607, SKC-3/2013. Nav publicēts, pieejams Satversmes tiesas kancelejā.

³⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 28.02.2014. lēmums lietā Nr. C29525709, SKC-46/2014. Nav publicēts, pieejams Satversmes tiesas kancelejā.

³⁵ Satversmes tiesas priekšsēdētāja 01.09.2014. lēmums par lietas nodošanu izskatīšanai. Nav publicēts, pieejams Satversmes tiesas kancelejā.

³⁶ Satversmes tiesas 16.09.2014. rīcības sēdes lēmums. Nav publicēts, pieejams Satversmes tiesas kancelejā.

neesamība konkrētā lietā tika atrisināta, “nejauši sakrītot” kādiem citiem apstākļiem, piemēram, tam dodoties komandējumā.

Līdzīga situācija izveidojās citā lietā – Nr. 2017-12-01 jeb PVN pārmaksas atgriešanas lietā,³⁷ kad Satversmes tiesā bija vērsies Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments, kura sastāvā bija tiesnesis J. Neimanis.³⁸ Autorei ir zināms, ka arī šajā lietā tiesnesis J. Neimanis ir atstatījies no lietas izskatīšanas, tādēļ tiesas sastāvā nav tiesneša J. Neimaņa, bet ir pārējie seši tiesneši. Tādējādi no norādītajiem piemēriem redzams, ka praksē vai nu tieši, vai netieši tiesneša atstatīšanās no lietas izspriešanas tiek īstenota.

Visnotaļ interesants varētu būt jautājums – vai rīcības sēde var arī nepieņemt tiesneša izteiktajam par atstatīšanos. Domājams, ka tiesnesis, izšķiroties par atstatīšanos, izsver visus argumentus, turklāt jāņem vērā, ka būtiska ir paša tiesneša iekšējā pārliecība, kura būtu jārespektē pārējiem kolēģiem. Rīcības sēde varētu nepieņemt atstatīšanos, ja tā acīmredzami ir nepamatota un tai nav nekādu argumentu un iemeslu.

Atgriežoties pie J. Neimaņa kunga iesniegtās konstitucionālās sūdzības par Augstskolu likuma normu atbilstību Satversmes 106. pantam, ir jāsecina, ka:

- pirmkārt, šī konkrētā lieta atbilstoši Satversmes tiesas likuma 25. panta pirmajai un trešajai daļai jāskata pilnā tiesas sastāvā, kurā jāpiedalās visiem Satversmes tiesas tiesnešiem, kuru veselības stāvoklis vai citi objektīvi apstākļi nekavē piedalīties tiesas sēdē;
- otrkārt, ņemot vērā, ka konstitucionālā sūdzība ir vērsta uz tās iesniedzēja – J. Neimaņa kunga – subjektīvo tiesību aizsardzību un tā ir iesniegta, lai tieši nodrošinātu paša J. Neimaņa kunga tiesību aizsardzību, nenoliedzami, šādā situācijā rodas pamatots secinājums, ka tiesnesim J. Neimanim, paliekot tiesas sastāvā, nāktos lemt jautājumu tieši par sevi;
- treškārt, šajā konkrētajā lietā nav šaubu, ka tiesnesim J. Neimanim būtu jāatstatās no lietas izskatīšanas, ņemot vērā Satversmes tiesas likuma 25. panta trešo daļu un arī Satversmes 83. pantu. Nav izslēdzams, ka šajā lietā varētu sagaidīt arī cita tiesneša atstatīšanos.

Tiesneša atstatīšanās ir noteikti sagaidāma arī citā lietā, kas gan ir tikko kā ierosināta, proti, tā ir lieta par Latvijas Zinātnes padomes eksperta tiesību piešķiršanas kārtību.³⁹ Konkrētā lieta ir ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama tiesas 2019. gada 25. janvāra pieteikuma (lēmuma). Taču pati administratīvā lieta ir ierosināta pēc Sanitas Osipovas kundzes pieteikuma. Citiem vārdiem sakot, S. Osipova vērsās administratīvajā tiesā, lai aizsargātu savas aizskartās subjektīvās tiesības konkrētā jautājumā. Administratīvā procesa laikā tiesai savukārt radās šaubas par lietā piemērojamās tiesību normas, pamatojoties uz kuru S. Osipovas kundzei bija atteikts eksperta statuss, atbilstību Satversmes 1. un 64. pantam. Šajā gadījumā nenoliedzami skaidri iezīmējas konkrētās kontroles uzdevums – nodrošināt konkrētas lietas izskatīšanu Satversmes ietvaros, tas ir, piemērot tādu tiesību normu, kas atbilst Satversmei, izslēdzot jebkādas šaubas

³⁷ Satversmes tiesas 11.04.2018. spriedums lietā Nr. 2017-12-01. Latvijas Vēstnesis, 2018, Nr. 73 (6159).

³⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 28.03.2017. lēmums lietā Nr. A420272113, SKA-65/2017. Nav publicēts, pieejams Satversmes tiesas kancelejā.

³⁹ Satversmes tiesas 4. kolēģijas 25.02.2019. lēmums par lietas ierosināšanu. Pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2019/02/2019-02-03_Lemums_ierosinasana.pdf#search=\[aplūkots 03.05.2019\].](http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2019/02/2019-02-03_Lemums_ierosinasana.pdf#search=[aplūkots 03.05.2019].)

par normas konstitucionalitāti.⁴⁰ Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrā nostiprinātajam principam tiesas pieteikums šajā reizē kalpo, lai nodrošinātu konkrētas personas – S. Osipovas – tiesību aizsardzību. Lai arī S. Osipovas kundze pati nav vērsusies Satversmes tiesā, taču no tiesas pieteikuma skaidri ir redzams, ka tas kalpo viņas subjektīvo tiesību aizsardzībai. Tādējādi autorei pat nav šaubu, ka tiesnese S. Osipova atstāties no šīs konkrētās lietas izskatīšanas, cienot Satversmes tiesas neatkarības nodrošināšanas aksiomu.

4. Nedaudz par citām šaubām

Autorei jāatzīst, ka visu Latvijas augstskolu vēlētais personāls seko līdzī "notikumiem Satversmes tiesā", jo tai būs jālemj par diviem ļoti būtiskiem jautājumiem. Pirmkārt, tiesai būs jālemj par Augstskolu likuma normu konstitucionalitāti, kas noteic ievēlēšanu akadēmiskā amatā uz sešiem gadiem. Uz raksta sagatavošanas brīdi Satversmes tiesā ir ierosinātas divas lietas – viena (jau norādītā) pēc J. Neimaņa pieteikuma un otrā – pēc Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes cita mācībspēka pieteikuma, kurā apstrīdētas (tās pašas) Augstskolu likuma normas.⁴¹ Otrkārt, Satversmes tiesai pēc Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama tiesas pieteikuma būs jālemj par tiesiskā regulējuma, kas noteic Latvijas Zinātnes padomes tiesības piešķirt eksperta tiesības, atbilstību Satversmes normām. Jāpaskaidro, ka eksperta tiesību esamība ir priekšnoteikums dalībai promocijas padomē, tā tiek prasīta arī dalībai projektu konkursos.

Atstājot citām auditorijām secinājumus par normatīvo regulējumu augstākās izglītības sistēmā, Satversmes tiesas procesa kontekstā šīs lietas rada citu jautājumu. Visuzskatāmāk to var demonstrēt, analizējot lietu par ievēlēšanas termiņu akadēmiskajos amatos.

Satversmes tiesā no septiņiem tiesnešiem vēlētos akadēmiskos amatos kādā no Latvijas augstskolām papildus strādā pieci tiesneši. Apstrīdētās tiesību normas (Augstskolu likuma 27. panta piektā daļa) par sešu gadu ievēlēšanas termiņu tieši attiecas uz pieciem Satversmes tiesas tiesnešiem. Iespējams, varētu rasties pamatotā bažas, ka šie pieci Satversmes tiesas tiesneši hipotētiski varētu būt ieinteresēti lietas iznākumā. Tālāk, ņemot vērā iepriekš pausto, varētu izsecināt, ka šiem tiesnešiem ir jāatstatās no lietas izskatīšanas. Šādā gadījumā nāktos tālāk secināt, ka lietu līdz ar to Satversmes tiesa izskatīt vispār nevarētu, jo divi tiesneši lietu izskatīt nevar. Pēdējais secinājums acīmredzami liecina, ka ir pieļauta kļūda loģiskā secinājumu virknējumā.

Pirmkārt, ņemot vērā Satversmes tiesas tiesneša tiesisko statusu un prasības, kas attiecināmas uz tiesnešiem, sabiedrībai nebūtu jāšaubās par kāda tiesneša objektivitāti konkrētā lietā. Citiem vārdiem sakot: prezumējams, ka tiesneši ir objektīvi, kamēr netiek konstatēts pretējais.

Otrkārt, vispārzināms, ka konstitucionālā sūdzība ir būvēta uz aizskāruma bāzes. Jeb aizskārums ir neatņemams konstitucionālās sūdzības satura elements. Nevar izdarīt secinājumu, ka tiesnesis var būt ieinteresēts lietas iznākumā, ja procesā tiek izvērtēta kāda tiesību norma, kas hipotētiski attiecas uz tiesnesi.

⁴⁰ Satversmes tiesas 15.06.2017. spriedums lietā Nr. 2016-11-01. Latvijas Vēstnesis, 2017, Nr. 121 (5948).

⁴¹ Satversmes tiesas 1. kolēģijas 03.08.2018. lēmums par lietas ierosināšanu. Pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/08/2018-15-01_Lemums_ierosinasana.pdf#search=\[aplūkots 03.05.2019.\]](http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/08/2018-15-01_Lemums_ierosinasana.pdf#search=[aplūkots 03.05.2019.]).

Ja persona sajūt aizskārumu, tā izmanto tiesību aizsardzības līdzekļus. Ja persona nejūtas aizskarta, tai nav nepieciešams vērsties tiesā. Prezumējams, ka šajā konkrētajā gadījumā aizskarts jūtas tikai viens no septiņiem tiesnešiem, kas attiecīgi ir iesniedzis konstitucionālo sūdzību.

Treškārt, vispārzināms, ka ikviena vispārsaistoša tiesību norma attiecas uz neierobežotu personu skaitu, tai skaitā Satversmes tiesas tiesnešiem. Turklāt jāuzsver, ka Satversmes tiesa vairākkārt ir skatījusi lietas, kas tieši attiecas uz pašiem Satversmes tiesas tiesnešiem, Satversmes tiesas procesu. Pēc personu konstitucionālajām sūdzībām Satversmes tiesai ir nācies vērtēt gan paša Satversmes tiesas likuma normas, kas noteic konstitucionālās sūdzības speciālās prasības (termiņu),⁴² gan arī normas, kas noteic iespēju atgriezties iepriekšējā amatā pēc Satversmes tiesas tiesneša amata termiņa notecēšanas.⁴³ Tādēļ šeit būtiski ir paturēt prātā arī visaptverošas Satversmes tiesas kompetences principu. No šī principa izriet secinājums, ka Satversmes tiesas kompetence ir noteikta Satversmes 85. pantā un Satversmes tiesas likuma 16. pantā un neviens tiesību akts, ja tas atbilst Satversmes tiesas kompetencei (jeb sešām lietu kategorijām (Satversmes tiesas likuma 16. pants)), nevar palikt ārpus Satversmes tiesas redzesloka. Tas nozīmē, ka Satversmes tiesa nevar šķirot un atteikties vērtēt kādas, piemēram, likuma, normas konstitucionalitāti. Satversmes tiesa ļoti pareizi ir skaidrojusi savu kompetenci, norādot, ka “nedz Satversme, nedz Satversmes tiesas likums nedod Satversmes tiesai tiesības atteikties izvērtēt kāda likuma vai citas tiesību normas atbilstību Satversmei, tāpat kā nevienam nedod tiesības liegt tiesai īstenot savu funkciju vai ierobežot tiesu tās funkcijas īstenošanā”.⁴⁴ Visaptverošs Satversmes tiesas kompetences princips gan nenozīmē, ka Satversmes tiesa nevarētu veidot un noteikt konstitucionālās kontroles robežas: proti, noteikt to, cik tālu tā vērtēs likumdevēja (plašākā izpratnē) rīcību noteiktās jomās, piemēram, nodokļu jomā.⁴⁵

Vēlreiz: ir jānošķir divas lietas: viens ir visaptverošs kompetences princips un otrs gadījums, kad tiesnesis iesniedz pieteikumu – konstitucionālo sūdzību kā savu subjektīvo pamattiesību aizsardzības līdzekli. Tās ir divas dažādas situācijas, uz kurām nevar attiecināt tos pašus argumentus. Ja Satversmes tiesas tiesnesis iesniedz konstitucionālo sūdzību, tad tiesas objektivitātes nolūkā tiek sagaidīta tā atstatīšanās no lietas izskatīšanas. Ja Satversmes tiesa vērtē tādas tiesību normas konstitucionalitāti, kas (hipotētiski) attiecas uz tiesnešiem, nav pamata sagaidīt automātisku tiesneša atstatīšanos.

Var piekrist secinājumam, ka tiesnešu un tiesu neatkarība nekad nav lielākais diskusiju avots tad, kad runa ir par konstitūciju rakstīšanu.⁴⁶ Bet – šo konstitūcijā ierakstīto principu īstenošana gan nereti rada virkni jautājumu. Diskusiju intensitāte ir arī saprotama, jo tiesas uzdevums ir atrisināt strīdus un nodrošināt objektīvu tiesību normu piemērošanu starp personām un personām un publisko varu;

⁴² Satversmes tiesas 26.11.2002. spriedums lietā Nr. 2002-09-01. Latvijas Vēstnesis, 2001, Nr. 173 (2748).

⁴³ Satversmes tiesas 18.10.2007. spriedums lietā Nr. 2007-03-01. Latvijas Vēstnesis, 2007, Nr. 170 (3746).

⁴⁴ Satversmes tiesas 18.01.2010. spriedums lietā Nr. 2009-11-01, 5. punkts. Latvijas Vēstnesis, 2010, Nr. 10 (4202).

⁴⁵ Satversmes tiesas 03.07.2015. spriedums lietā Nr. 2014-12-01, 19. punkts. Latvijas Vēstnesis, 2015, Nr. 129 (5447).

⁴⁶ Ramseyer M. The Puzzling (in)dependence of Courts: A Comparative Approach. Journal of Legal Studies, June, 1994, Vol. XXIII, p. 746.

nodrošināt cilvēka tiesību aizsardzību un nodrošināt, lai cilvēki dzīvotu, balstoties uz likuma varas principu.⁴⁷

Kopsavilkums

1. Pildot valsts dienestu un esot arī tiesnesim, neviena persona savas cilvēka pamattiesības nezaudē. Satversmes 92. pants dod tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību ikvienai personai, arī Satversmes tiesas tiesnesim.
2. No Satversmes tiesas likuma 17. panta var izsecināt, kuras konstitucionālās institūcijas un amatpersonas šī likuma izpratnē nebūs uzskatāmas par konstitucionālās sūdzības subjektu.
3. Būtisks tiesas un tiesneša neatkarības elements ir personiskā neieinteresētība un objektivitāte tiesas spriešanā, kas jānodrošina arī Satversmes tiesas procesā.
4. Vispārzināms, ka Satversmes tiesas tiesnesim noraidījumu pieteikt nevar. Tomēr Satversmes tiesas procesā pastāv iespēja tiesnesim atstatīties no lietas izskatīšanas, ja tam ir objektīvs iemesls. Pēdējā laika prakse pierāda šī institūta praktisko piemērošanu.
5. Satversmes tiesas likums neregulē tiesneša atstatīšanās praktisko īstenošanu. Praksē tiesnesis iesniedz iesniegumu Satversmes tiesas priekšsēdētājam. Tālāk šo jautājumu var risināt kā Satversmes tiesas priekšsēdētājs, tā arī rīcības sēde. Praksē tieši pēdējā izlemj šos jautājumus.
6. Ja par Satversmes tiesas tiesnesi kļūst persona, kas iepriekš bijusi pieteikuma iesniedzēja sastāvā, tad Satversmes tiesas tiesnesis nevar piedalīties šīs lietas izskatīšanā.
7. Ja persona, kas pilda arī Satversmes tiesas tiesneša amatu, iesniedz konstitucionālo sūdzību, sagaidāms, ka tiesnesis no konkrētās lietas izskatīšanas atstatīsies.
8. Ja Satversmes tiesa vērtē tādas tiesību normas konstitucionalitāti, kas attiecas uz tiesnešiem, nav pamata sagaidīt automātisku tiesneša atstatīšanos, jo ikviena vispārsaistoša tiesību norma var attiekties uz ikvienu Satversmes tiesas tiesnesi.
9. Satversmes tiesas funkcionalitāti nodrošina visaptverošs Satversmes tiesas kompetences princips.

---

⁴⁷ The Culture of Judicial Independence: Conceptual Foundations and Practical Challenges. Ed. by Sh. Shetreet, Ch. Forsyth. Brill, 2011, p. 494.